

КРЫЛАТЫЯ СЛОВА, распаўсюджаныя ў маўленні разнастайныя паводле зместу і граматычнай структуры ўстойлівыя выразы, якія характарызуюцца наяўнасцю аўтара ці пэўнай крыніцы паходжання (фалькл., літаратурнай, публіцыстычнай, навуковай ці інш.). Асацыяцыя з індывідуальна-аўтарскім паходжаннем ці тэкставай крыніцай з цягам часу можа губляцца, і тады К.с. пачынаюць ужывацца як фразеалагізмы ці прыказкі. Выраз «К.с.» сустракаецца яшчэ ў Гамера, але як тэрміналагічны пачаў выкарыстоўвацца толькі пасля выдання на нямецкай мове аднайменнай кнігі Г.Бюхнера (1864). У вузкім значэнні гэта ўстойлівыя выразы, якія належаць пэўнаму аўтару і паходзяць пераважна з літаратурных твораў (некаторыя пазней фалькларызаваліся): «воўк у авечай скуру» (Евангелле ад Матфея), «хваробы лечаць і атрутамі» (М.Багдановіч), «людзьмі звацца» (Я.Купала) і г. д. У шырокім сэнсе крылатымі з'яўляюцца і вобразныя звароты, якія сваім узнікненнем абавязаны нар. звычаям, абрадам, рамёствам, праявам быту, гістарычным падзеям: «бязрозавая каша», «вольнаму воля», «ляжачага не б'юць», «на пасад садзіць», «шыта белымі ніткамі» і г. д. Большасць К.с. складаецца з цыгат (нац. і іншамоўнага паходжання) з мастацкіх ці іншых літаратурных тэкстаў, выказванняў вядомых асоб. Крыніца паходжання каля пятай часткі К.с. бел. мовы — фалькл. творы: міфы («аўгіевы канюшні», «выпусціць джына з бутлі», «яблык разладу»), легенды і паданні («дамоклаў меч», «за круглым сталом», «як Марка па пекле»), песні («нашага палку прыбыла», «рожкі ды ножкі», «чаму ж мне не пець», «я прыйшоў — цябе няма»), казкі («за трыдзець зямель», «малочныя рэкі і кісельныя берагі», «хатка на курыных ножках»), анекдоты і апавяданні («заблудзіць у трох соснах», «зарабіць, як Заблоцкі на мыле», «на злодзеі шапка

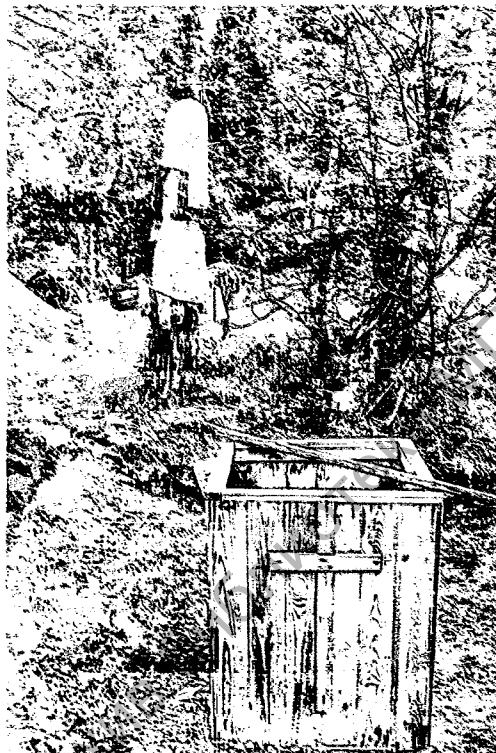
гарыць»), павер'і і прымхі («кракадзілавы слёзы», «лебядзіная песня», «у сарочцы нарадзіўся»), прыказкі і выслоўі («ліслівае цяля», «ні села ні пала», «правесці на мякіне»), нар. прыкметы («у роце чорна»), параўнанні («блэкату наеўся»), кленічы («ціпун на язык») і інш. К.с. з уласна бел. крыніц адлюстраваны ў даведніках «Крылатыя словы і афарызмы» Ф.Янкоўскага (1960), «Слоўнік беларускіх прыказак, прымавак і крылатых выразаў» С.Івановай і Я.Іванова (1997), іншамоўнага пахо-

джання — у тлумачальным слоўніку «Крылатыя выразы ў беларускай мове» (ч. 1, 2004).

Літ.: Лепешаў І.Я. Крылатыя словы і фразеалагізмы // Роднае слова. 1992. №9; Іванов Е.Е. Языковая природа крылатых слов // Проблемы беларускага літаратуразнаўства. Мн., 2000. Т. 1; Яго ж. О рекуррентных прототипах крылатых фраз // Славянская фразеология в ареальном, историческом и этнокультурном аспектах. Гомель, 2003; Іванова С.Ф. Крылатыя словы ў сучаснай беларускай літаратурнай мове // Край-Край. 2003. №3—4; Wiendzikau S., Iwanou J. Рускамоўныя запазычаныя крылатыя слоў у сучаснай беларускай мове // Dziedzictwo przeszłości związków językowych, literackich i kulturowych polsko-bałto-wschodniostowiańskich. Białystok, 2002. Т. 8.

Я. Я. Іваноў.

Да арт. **Крыніцы.**
Святы калодзеж у
Докшыцкім раёне.

Святыя **крыніцы**
за вёскай Гамарня
Быхаўскага раёна.

